

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΒΥΡΩΝ Γ. ΠΟΛΥΔΩΡΑΣ

Βουλευτής Β' Αθηνών Νέας Δημοκρατίας

ΕΡΩΤΗΣΗ

Προς τον

ΥΠΟΥΡΓΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Θέμα: Ναός κλασσικών χρόνων στη θέση Διάσελο της πρώην Κοινότητας Περιβολίων, Φιγαλείας, επ. Ολυμπίας, πρώην Νομού Ηλείας.

Επαναφέρω προς επικαιροποίηση την ερώτησή μου που είχα εγείρει στις 13-1-2011. Η απάντηση που είχα λάβει τότε (και την οποία συνυποβάλλω) ήταν περιγραφική του προβλήματος μάλλον, παρά προσεγγίζουσα την λύση του.

Τονίζουμε και πάλι σήμερα πως το κεφάλαιο «Φιγαλεία» δεν είναι μικράς σημασίας. Είναι από πλευράς ιστορικής και αρχαιολογικής πρωταρχικό σημείο αναφοράς. Ο Πausanias μας ενημερώνει και διδάσκει πως η Φιγαλεία κατέχει δεσπόζουσα θέση μεταξύ όλων των πόλεων – κρατών της αρχαίας Πελοποννήσου από τους μυθικούς χρόνους μέχρι τους Ελληνιστικούς.

Η Φιγαλεία ήταν *sui generis* πόλις – κράτος. Κτισμένη στις εσχατίες του όρους Λυκαίου και ούσα παρόχθια στον ποταμό Νέδα τον οποίο είχε σαν ορμητήριο και βάση προσπελάσεως προς τη θάλασσα του Ιονίου πελάγους όπου εχύνετο, όπως και ο «αδελφός» ποταμός, ο Αλφειός, ήταν μάλλον εμπορική χώρα. Το έδαφος της Φιγαλείας ήταν ορεινό, πετρώδες και μάλλον άγονο. Δεν δικαιολογεί η γεωργική και κτηνοτροφική δραστηριότητα των Φιγαλέων τον πλούτο της μεγάλης και δυνατής πολιτείας, όπως αυτός προκύπτει από τα δυνατά τείχη της, που σώζονται μέχρι σήμερα (είναι το μεγαλύτερο και το καλύτερα σωζόμενο τείχος της αρχαιότητας μετά από εκείνο των Μυκηνών) από τους ναούς, τα άλλα μνημεία και ευρήματα επιφανείας που προκαλούν και αναμένουν τη συστηματική ανασκαφή και αποκάλυψή τους, από τα χρυσά νομίσματα που έκοπτε και κυκλοφορούσε σ' όλη τη Μεσόγειο και από τη φήμη της μ' έναν λόγο που πιστοποιούν και μεταφέρουν ο Πausanias, ο Στράβων και ο Πολύβιος.

Εκτός από τον χαρακτήρα της εμπορικής, όσο και ναυτικής πόλεως, η Φιγαλεία ήταν μια ιερατική πολιτεία. Ενώ η αρχαία Ολυμπία ήταν καθαρά μοναστική ή θεοκρατική πολιτεία, με σχεδόν αποκλειστικό της έργο τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών αγώνων, η Φιγαλεία έμοιαζε περισσότερο προς την αρχαία Επίδαυρο, που ήταν και κοσμική και ιερατική οντότητα, αφιερωμένη στη χθόνια θεότητα του Ασκληπιού. Και το περίφημο θέατρό της δεν ήταν, κατά πολλούς ερμηνευτές, τίποτ' άλλο παρά μέρος της θεραπευτικής λειτουργίας των ιαινομένων και των επισκεπτών – συνοδών τους. Έτσι και η αρχαία Φιγαλεία ήταν κατά πάσα πιθανότητα ένα ακόμη Ασκληπιείο.

Επίσης στο Διάσελο των Περιβολίων είναι σύμφωνα με τα μέχρι στιγμής ευρήματα ένα από τα υδροθεραπευτήρια του εκεί Ασκληπιείου. Επί πλέον, όπως μας πληροφορεί ο μέγας περιηγητής Πausanias, το πιο φημισμένο χαρακτηριστικό της Φιγαλείας ήταν εκείνο του Νεκρομαντείου. Στο Νεκρομαντείο της Φιγαλείας είχε προστεθεί για εξαγνισμό και εξιλέωση από παλιό ανόμημά του – εβαρύνετο με τον φόντο της κόρης Κλεονίκης – και ο στρατηγός της Σπάρτης και νικητής των Ήλαταιών Περικλής πριν καταλήξει στη Σπάρτη για να εύρει εκεί τον θάνατό του ως καταφυγόν στον ναό της Χαλκιοίκου Αθηνάς όπου τον έχτισαν οι συμπατριώτες του με την μητέρα του κατά τον θρύλο να θέτει τον πρώτον λίθο. Το Νεκρομαντείο της Φιγαλείας ήταν ισάξιο σε φήμη με εκείνο του Αχέροντα της Θεσπρωτίας παρά την Αχαιοειδή λίμνη.

Συνοψίζοντας τον ανωτέρω, τα οποία παρατίθενται για να καταδειχθεί η αξία ενός τόπου – θησαυρού, όχι μόνον για λόγους αρχαιολογικούς και ιστορικούς αλλά και για αναψυκτικούς.

Προσάγεται ο Υπουργός:

- 1) Ως πότε θα διαρκέσει η αδιαφορία του Υπουργείου Πολιτισμού για το θέμα θησαυρού της αρχαίας Φιγαλείας;
- 2) Προτίθεται να προχωρήσει σε συστηματικές ανασκαφές στη Φιγαλεία;
- 3) Ειδικότερα, θα αναδείξει τον αρχαίο Ναό στο Διάσελο των Περιβολίων με την ολοκλήρωση της ανασκαφής, δεδομένου ότι ένεκα της ολιγαρίας των υπηρεσιών, κεντρικών και περιφερειακών, χάθηκαν πριν από 4 χρόνια οι 200 χιλ. ευρώ που είχαν (με επίμονη φροντίδα μου) εγκριθεί και διατεθεί ως δωρεά για τον εν λόγω σκοπό από το ίδρυμα Νιάρχου;

Σημείωση: Συνυποβάλλεται ομοία ερώτηση και σχετική απάντηση του Υπουργείου που είχε υποβάλει στις 13-1-2011.-

Αθήνα 30 Ιουλίου 2012

Βύρων Γ. Πολύδωρας
ΝΔ/Β' Αθηνών

(1)

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΒΥΡΩΝ Γ. ΠΟΛΥΔΩΡΑΣ

Βουλευτής Β' Αθηνών Νέας Δημοκρατίας
Πρώην Υπουργός**ΕΡΩΤΗΣΗ**

προς τον

ΥΠΟΥΡΓΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ**Θέμα:** Αρχαίος Ναός στα Περιβόλια Φιγαλείας.

Στη θέση «Λιάσελο» του χωριού Περιβόλια - Φιγαλείας-Ολυμπίας (γενέτειρας του ερωτώντος) σχεδόν εντός του οικισμού, από τον γνωστό Αμερικανό Ελληνιστή αρχαιολόγο Fr. Cooper εντοπίσθηκε κατά το έτος 1970-71 αρχαίος ναός, μάλλον δωρικού ρυθμού, όπως εφαινότο από τα λείψανα επιφανείας.

Ο ναός αυτός κρίθηκε με την σχετική ανακοίνωση του Fr. Cooper ευθὺς ἐξ αρχῆς ὅτι ἀνῆκε καὶ ὑπῆγετο στο λατρευτικὸ σύστημα τῆς extra muros Φιγαλείας. Πιθανότατα να ἦταν παρόδιος ναός στον ἱερό δρόμο (μήκους περίπου 10 χιλιομέτρων) ἀπὸ τὴν Φιγαλεία πρὸς τὸν Ναὸ τοῦ Ἐπικούρειου Απόλλωνι. Καὶ σύμφωνα με τὴν ἐρμηνευτικὴ υποδήλωση ἐνὸς πέτρινου ὑδραγωγείου, φυσικῆς ροῆς, ἐπίγειου, μήκους 2 χιλιομέτρων, ποὺ σώζεται σε ἀρίστη κατάσταση, ἐκεῖ, στον ἀρχαῖο ναὸ πιθανόν να ἐτελοῦντο Ἀσκληπιῶδεις τελετές καὶ πράξεις ἐξαγνισμοῦ ἀπὸ τοὺς καὶ ὑπὲρ τῶν πεζοπορούντων προσκυνητῶν τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἐπικούρειου Απόλλωνι. Συνεπῶς, ἡ ἀξία τοῦ ναοῦ στο Διάσελο Περιβολίων Φιγαλείας εἶναι μεγάλη καὶ πρόδηλη.

Τὰ τελευταῖα 5-6 χρόνια (2003-2009) πραγματοποιήθηκαν ἀπὸ τὴν 7. Εφορεία Ἀρχαιοτήτων (Ολυμπίας) σοβαρὲς ἐργασίες, καθαρισμοῦ τοῦ χώρου καὶ ἀνασκαφῶν γιὰ τὴν ἀποκάλυψη τοῦ μεγαλύτερου μέρους τοῦ ναοῦ καθὼς καὶ καταγραφῆς καὶ ταξινόμησης τῶν σπαργάνων-μελῶν τοῦ. Οἱ ἀνασκαφικὲς ἐργασίες διεκόπησαν κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἐτους 2010. Ἐννοεῖται, ὅτι δὲν πρέπει νὰ συνεχιστεῖ αὐτὴ ἡ ἀπραξία. Ἡ ἀπαιτούμενη δαπάνη γιὰ τὴν ολοκλήρωση τῶν ἀνασκαφῶν δὲν εἶναι μεγάλη. Καὶ ὡς

προς τον χρόνο, εάν αξιοποιηθεί όλος ο ωφέλιμος χρόνος του 2011 (από Απρίλιο μέχρι Οκτώβριο), εντός του τρέχοντος έτους μπορεί κάλλιστα να έχει ολοκληρωθεί το έργο της ανασκαφής και ανάδειξης του ναού. Και στη συνέχεια θα μπορούμε και θα πρέπει να προχωρήσουμε στη μελέτη αναστήλωσης του ναού.

Σημειώνουμε, εν κατακλείδι, ότι η ίδια η «μητέρα πόλις» του Ναού του Επικούρειου Απόλλωνα και του ναού στο «Διάσελο» των Περιβολίων, αποτελεί κατά πάσαν βεβαιότητα έναν πολύτιμο, πλήν θαμμένο, και ως εκ τούτου αναξιποίητο πολιτιστικό πλούτο. Η ανάδειξη του τείχους της Φιγαλείας του αρτιότερα σωζόμενου τείχους της αρχαιότητας (μήκους περίπου 4 χλμ.), της περίφημης Κρήνης της Φιγαλείας που ρέει συνεχώς εδώ και 2.500 χρόνια, του σταδίου, του θεάτρου, των ανακτόρων της Ακρόπολης και των πολλών ιερών της πόλεως, δεδομένου ότι η αρχαία Φιγαλία υπήρξε σημαντικό κοσμικο-θρησκευτικό κέντρο της Αρκαδίας και της Πελοποννήσου ευρύτερα, μετά την Αρχαία Ολυμπία, πρέπει να λάβει την αρμόζουσα σειρά της μεταξύ των προτεραιοτήτων του Υπουργείου Πολιτισμού.

Μια ομάδα Ιαπώνων επιστημόνων έχει ήδη από το 2010 επιληφθεί (με την ηθική παρότρυνση και συμπαράσταση του ερωτώντος), με δικά της έξοδα, κατόπιν σχετικής αδείας των αρμοδίων υπηρεσιών (Ζ' Εφορείας και ΚΛΣ) στην χαρτογράφηση και καταγραφή των ευρημάτων επιφανείας και στην ανίχνευση με σύγχρονα μέσα προηγμένης τεχνολογίας των υπό την επιφάνεια θαμμένων μνημείων και θησαυρών.

Όλοι οι ασχοληθέντες με το θέμα Φιγαλείας - Ναού του Επικούρειου Απόλλωνα, ειδικοί επιστήμονες, από τον Ορλάνδο, τον Κουρουνιώτη, τον Ρωμαιο, τον Καββαδία, τον Γιαλούρη, τον Fr. Couper, μέχρι όλους τους σύγχρονους Εφόρους της Ζ' Εφορείας, διαπιστώνουν την ύπαρξη της φυσικής, πολιτισμικής και ιστορικής ενότητας μεταξύ της Φιγαλείας εντός και εκτός των τειχών και του Ναού του Επικούρειου Απόλλωνα στις Βάσσες. Τα πιο χαρακτηριστικά σημεία αναφοράς αυτής της ενότητας εν συνόψει είναι τα εξής:

- α) Η αρχαία Φιγαλία με τα ευρήματα της εντός των τειχών (intra muros), με κυριότερο τον ναό της Αθηνάς εις θέσιν «Κορδομπούλι» και την αρχαία Κρήνη.
- β) Τα ταφικά μνημεία, συληθέντα δυστυχώς, σε διάταξη παράδιου νεκροταφείου, δυτικά της αρχαίας πόλεως.

γ) Το τείχος (περίμετρον 4 χιλιομέτρων)

δ) Ο ναός στο «Διάσελο» των Περιβολίων.

ε) Ο ιερός δρόμος από τη Φιγαλεία στον Ναό του Επικούρειου Απόλλωνα.

στ) Το υδραγωγείο, το φέρων ύδωρ-αγίασμα στον ναό του «Λιάσελου»

ζ) Άλλα μνημεία extra muros, ίχνη επιφανείας των οποίων ευρίσκονται πλησίον του ναού στο «Διάσελο».

η) Ο ναός του Επικούρειου Απόλλωνα στις Βάσσεις, το μέγα επιστέγασμα.

Κατόπιν των ανωτέρω,

ΕΡΩΤΑΤΑΙ

Ο Υπουργός Πολιτισμού κ. Παύλος Γερουλάνος:

1. Πώς βλέπει την επιστημονική και πολιτιστική δράση και «επένδυση» της αναδείξεως της εν λόγω ενότητας των Φιγαλικών αρχαιοτήτων συνολικά;

2. Τι σκέφτεται να πράξει ειδικότερα για τη συνέχιση της ανασκαφής και ανάδειξης του ναού στο «Διάσελο» των Περιβολίων Φιγαλείας, και μάλιστα με τον προγραμματισμό του 2011;

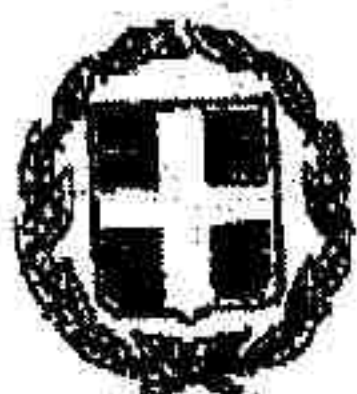
Αθήνα, 12 Ιανουαρίου 2011

Ο Ερωτών Βουλευτής

Βύρων Γ. Πολύδωρας

ΝΔ-Β' Αθηνών

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΥ
ΕΛΕΓΧΟΥ

Αθήνα, 14.2.2011

Αρ. Πρωτ.: ΥΠ.ΠΟ.Τ./ΓΡ.ΥΠ./Κ.Ε./663

Ταχ. Δ/ση: Μπουμπουλίνας 20
Ταχ. Κώδ : 106 82
Τηλέφωνο : 2131322-362, 363, 368
Fax : 210-82.01.379

ΠΡΟΣ: Βουλή των Ελλήνων
Δ/ση Κοινοβουλευτικού Ελέγχου
Τμήμα Ερωτήσεων
ΚΟΙΝ: 1. Βουλευτή κ. Βύρωνα Ποδύδωρα

Θέμα: Απάντηση στη με αριθμό πρωτοκόλλου 9042/13.1.2011 Ερώτηση

Σε απάντηση της με αριθμ. πρωτοκόλλου 9042/13.1.2011 Ερώτησης του Βουλευτή κ. Βύρωνα Πολύδωρα και σύμφωνα με τα στοιχεία που έθεσαν υπόψη μας οι αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού, σας γνωρίζουμε τα εξής:

Η Ζ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων διενήργησε στη θέση «Διάσελλο» Περιβολίων Φιγαλείας από το 2006 έως και το 2010 συστηματική ανασκαφική έρευνα βάσει της με αρ. πρωτ. ΥΠΠΟ/ΓΔΑΠΚ/ΑΡΧ/Α2/Φ42/72012/2037/10.10.2006 απόφασης του ΥΠ.ΠΟ.Τ., κατά την οποία η ανασκαφή δεν έφθασε στο επιθυμητό αποτέλεσμα λόγω καιρικών συνθηκών, το δε 2007 περιορίσθηκε σε καθαρισμούς και απαραίτητες εργασίες διευθέτησης, λόγω του φόρτου που είχε επωμισθεί μετά τις καταστροφικές πυρκαγιές του έτους εκείνου.

Εν τούτοις, ο ναός των Περιβολίων απεκάλυψε και τις διαστάσεις του (μονόχωρος, κατά τα αρκαδικά πρότυπα άλλων ομοίων του, διαστάσεων 10 X 6,8 μ.) και στο κέντρο του σηκού του ανευρέθη στη θέση του ορθογώνιο βάθρο της λατρευομένης θεότητας ή ήρωος (μη ταυτίσιμα προς το παρόν βάσει αρχαιολογικών δεδομένων), καθώς και λίθινη τράπεζα προσφορών (αμφότερα αποκομίσθηκαν και συντηρούνται στα εργαστήρια του Μουσείου Ολυμπίας).

Το μεγαλύτερο μέρος του ανευρεθέντος δομικού υλικού του ναού έχει απομακρυνθεί και διευθετηθεί στον διαμορφωμένο περιβάλλοντα χώρο, αφού προηγήθηκε σχεδιαστική αποτύπωση και φωτογράφιση από ικανό ύψος. Τα αρχιτεκτονικά μέλη έχουν αριθμηθεί σύμφωνα με το σχέδιο.

Υπολείπεται να ολοκληρωθεί η ανασκαφική έρευνα του μονόχωρου ναού στο πλαίσιο ανανέωσης της έγκρισης της ως συστηματικής ανασκαφής, εφ' όσον εξευρεθούν οικονομικοί πόροι για τον σκοπό αυτό.

Η Ζ' ΕΠΚΑ έχει προβεί στις απαραίτητες ενέργειες και έχει προτείνει την απαλλοτρίωση ή απευθείας εξαγορά της ιδιοκτησίας Γ. Πολύδωρα, εντός της οποίας υφίστανται οι πιο πάνω αρχαιότητες.

Για την αρχιτεκτονική μελέτη του μνημείου έχει κατατεθεί στην αγγλική γλώσσα πρόταση του καθηγητού του Πανεπιστημίου της Minnesota των Η.Π.Α. Dr. Fr. Cooper (πρώτος εντόπισε το μνημείο και δημοσιοποίησε προκαταρκτικώς τα δεδομένα) ως έργο

(5)

συνεργασίας μεταξύ της Εφορείας και ομάδας αρχαιολόγων εκπαιδευμένων στην ελληνική αρχιτεκτονική υπό την καθοδήγησή του. Σημείο ενδιαφέροντος επί του θέματος κατά τον καθηγητή Coorey αποτελεί το γεγονός ότι πολλά γνωρίσματα του ναού των Περιβολίων απαντώνται στην μελέτη του ιδίου για το Ηρώον της Αρχαίας Μεσσήνης. Η εργασία αυτή προτείνεται να γίνει με κονδύλια του Πανεπιστημίου της Minnesota, με την προϋπόθεση συνδημοσίευσης με την Ζ' ΕΠΚΑ, η οποία θα διαθέσει εργατικό προσωπικό, ανυψωτικά μηχανήματα, κ.λ.π.

Η ανωτέρω πρόταση πρόκειται να αποσταλεί στην αρμόδια Δ/ση του ΥΠΠΟΤ, προκειμένου να προωθηθεί, διότι είναι συμφέρουσα από οικονομικής απόψεως και επιστημονικώς ορθή, εφόσον συμφωνήσει και η ελληνική πλευρά με τυχόν συμμετοχή της ως προς το αναστηλωτικό τμήμα. Μετά το πέρας της μελέτης και αφού εγκριθεί αρμοδίως από το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο, η εν λόγω μελέτη πρέπει να υλοποιηθεί επί τη βάσει κονδυλίων, τα οποία είναι απαραίτητα να εξευρεθούν.

Ως προς την Αρχαία Φιγάλεια η Ζ' ΕΠΚΑ κατά περιόδους μεριμνά ώστε να γίνεται συστηματικός καθαρισμός του οχυρωματικού τείχους της, έχει προβεί σε αποκατάσταση του περιβάλλοντος χώρου της Αρχαίας Κρήνης βάσει εγκεκριμένης μελέτης, με την συμβολή των τοπικών αρχών, προβαίνει κατά περίπτωση σε σωστική ανασκαφική έρευνα ταφικών ή κοσμικών μνημείων (τάφοι μνημειώδεις, τάφοι απλούστεροι εντός και εκτός τειχών, κατάλοιπα σπηλαιώδους ιερού στη θέση "Κάτω Βρύση", δεξαμενή /αποθέτης με ενδιαφέροντα ευρήματα κ.ο.κ).

Επίσης προγραμματίζεται η ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου στον λόφο «Κορδομπούλι», εφόσον συντελεσθεί εξαγορά ή απαλλοτρίωση της περιφραγμένης έκτασης, η οποία περιβάλλει τον ναό της Αθηνάς και Διός Σωτήρος, ιερού εντός των τειχών, το οποίο αποκαλύφθηκε σε συστηματική ανασκαφική έρευνα υπό την αιγίδα της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας.

Με την συνδρομή Ιαπώνων ερευνητών, οι οποίοι συμμετείχαν ως επιστήμονες - μέλη στην συστηματική ανασκαφή των Περιβολίων με χρηματοδότηση του Πανεπιστημίου Kumamoto, πραγματοποιήθηκε γεωφυσική διασκόπηση κατόπιν έγκρισης του ΥΠΠΟΤ, τα αποτελέσματα της οποίας επιβεβαιώνουν την εν πολλοίς γνωστή σπουδαιότητα των μη ερευνημένων λειψάνων της αρχαίας πόλεως, για τα οποία σαφή μνεία κάνει ο αρχαίος περιηγητής Πausanias.

Ο ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΝΙΚΗΤΙΑΔΗΣ

Εσωτερική Διανομή:

1. Γραφείο Υφυπουργού Πολιτισμού και Τουρισμού
2. Γραφείο Γενικής Γραμματέως
3. ΔΙΠΚΑ
4. Ζ' ΕΠΚΑ

ΑΚΡΙΒΕΣ ΦΩΤΟΑΝΤΙΓΡΑ
Από το πρωτότυπο.....
Αθήνα..... 14.2.11.....